

ĮVADAS

Dinozaurai buvo mezozojaus eros gyvūnai, milijonus metų karaliavo Žemėje ir masiškai išnyko prieš 66 milijonus metų. Visi tai žino!

Tad kamgi, paklausi tu, reikalinga DAR VIENA knyga apie dinosauros? Nejuo manai, kad tikrai pažįsti *TIRANOZAURUS*, *TRICERATOPSUS* ir *DIPLODOKUS*?

Oi, patikėk, ši knyga privers tave aikčioti iš nuostabos, nes... daugybė dalykų, kuriuos žinai apie dinosauros, yra NETIESA!

Tik nesikrimsk – tai ne tavo kaltė. Daugelį faktų apie dinosauros sužinojai iš suaugusiųjų. O juk suaugusieji, kaip čia švelniau pasakius, yra seni... Jų žinios irgi pasenusios!

Paradoksalu, bet faktai, ypač tie, žinomi nuo seno, gali būti klaidingi, mat kartais juos paneigia nauji atradimai.

Iš tiesų, visas mokslas remiasi idėja, kad nėra amžinų faktų, mokslininkai juos atmeta, jei surenka užtektinai naujų įrodymų, bylojančių apie ką nors priešinga. KODĖL tai šitaip svarbu?

Ogi štai todėl: praeities gyvūnų tyrinėtojai, kitaip paleontologai, per pastaruosius kelerius metus rado begalę pribloškiančių, nuostabių, smulkių ir stambių, truputį keistų ir kraupokų ar net labai mielų dinosauro fosilijų. Dabar ŽINOME, kad daug kas apie dinosauros yra NETIESA! Nori tapti mažuoju paleontologu? Tad pirmyn! Sugriauk mitus ir IŠ NAUJO pažink dinosauros!

DINOZAUROŲ LIEKANŲ RANDAMA TIK DYKUMOSE

Tikra tiesa, kad fosilijų dažnai aptinkama teritorijose, kur šiandien neauga augalai ir nėra dirvožemio, kaip antai uolėtose dykumose. Čia paleontologai, priklupe ant plikos žemės, tyrinėja ilgaamžes uolienas, kyšančias virš jaunesnių. Tačiau dinosauro liekanų galima rasti ir kitur...

NETIESA!

Pavyzdžiui, nukreipus skvarbų žvilgsnį į atidengtą skardį. Tenai kartais slepiasi relikvijos iš praeities. Viena tokių buvo rasta Velse, netoli Kardifo miesto esančiame Lavernoko taške. Daužydamosi į stačias pakrantės uolas, bangos pamažu skaldė akmenį ir galų gale atidengė *DRAKORAPTORIAUS* fosilizuotus kaulus, menančius triaso periodą!

Uolienas ardo ne tik vandenyno bangų mūša. Patvinus Red Dyro upei Albertos provincijoje, Kanadoje, nuniokotuose krantuose buvo aptiktos nedidelio ceratopso *LEPTOCERATOPSO* liekanos.

Ieškoti fosilijų prie skardžių labai labai pavojinga, šį darbą palik profesionalams!

Pasitaiko, kad kasinėjant žemę aptinkama ir fosilijų. Kartą šachtininkai, Kanados uolose ieškodami vienos rūšies naftos, netyčia atkasė dinosauro *BOREALOPELTA* fosiliją su akmenimi virtusia oda, šarvais, snukiu ir net lūpomis!

O dabartinės Australijos teritorijoje kalnakasiai surado dinosauro *FULGUROFERIJUMO* ir *MUTABURAZAURO* liekanas, nors ieškojo visai ko kito – reto, mėlyno akmens opalo, iš kurio gaminami papuošalai. Jei labai pasiseka, netgi galima atkasti opalizuotų dinosauro kaulų, ak, kokie jie gražūs... ir BAIŠINGAI brangūs.

Fosilijų paieškos paleontologus nuveda į atokius kampelius, kur žmonės šiaip jau nesilanko.

Antarktidoje, netoli Birdmoro ledyno, tyrinėdami slidų Kerkpatriko kalno šlaitą, paleontologai turėjo naudotis galingu skeliamuoju kūju, kad praskėlę storas poliarinių dykumų uolienas atidengtų *KRIOLOFOZAURO* griaučius.

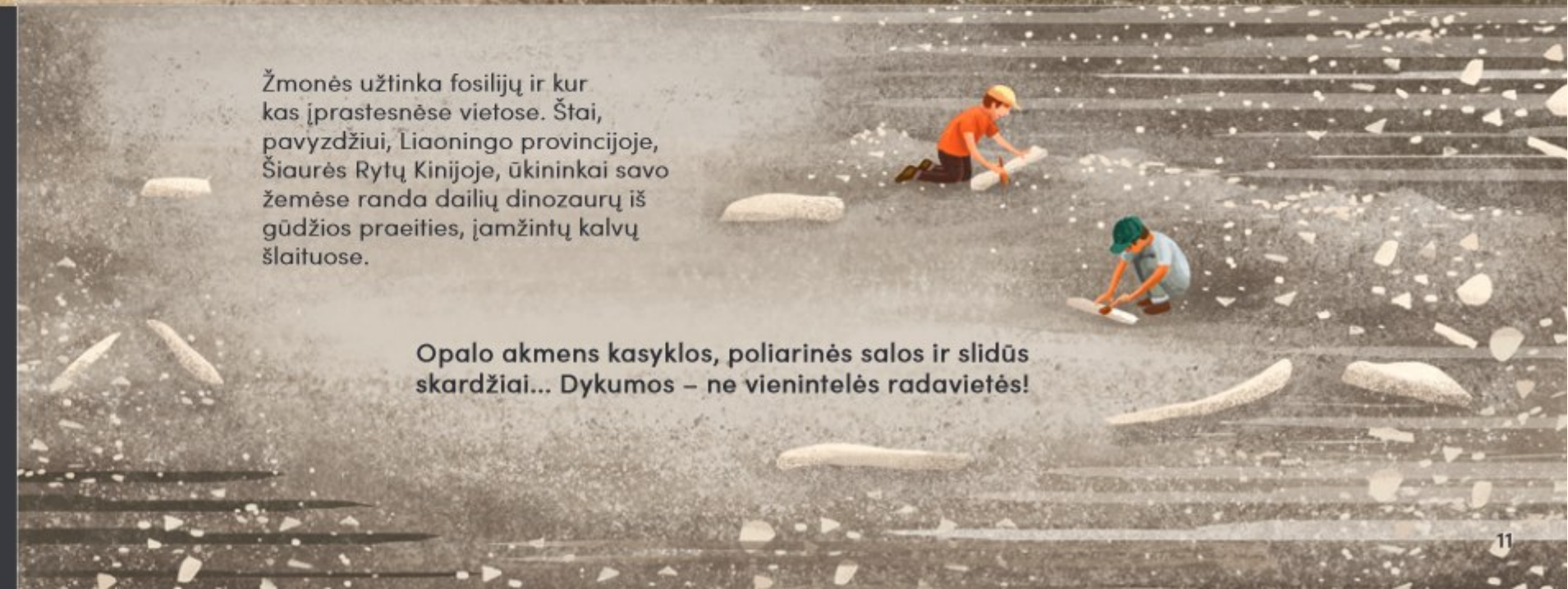
Darbą Antarktidoje apsunkina amžinasis iššalas ir stingdanti temperatūra. Prireikė kone 10 metų, kad iš žemės Džeimso Roso saloje, šalimais Antarktidos pusiasalio, būtų iškeltos dinosauro *ANTARCTOPELTA* liekanos. Šį dinosauro dengė sunkūs šarvai, ne veltui jo pavadinimas reiškia Antarktidos skydą.

Daug dinosauro pėdsakų telkiasi prie Škotijos krantų, Vidinių Hebridų Skajaus saloje. Kad juos ištyrinėtų, paleontologai įveikia daugybę kilometrų slidžiomis, dumblinomis uolomis. Žiemą pakrantėje siaučia vėjas ir šaltis, o vasarą knibždėte knibžda mašalų!

Žmonės užtinka fosilijų ir kur kas įprastesnėse vietose. Štai, pavyzdžiui, Liaoningo provincijoje, Šiaurės Rytų Kinijoje, ūkininkai savo žemėse randa dailių dinosauro iš gūdžios praeities, įamžintų kalvų šlaituose.

Opalo akmens kasyklos, poliarinės salos ir slidūs skardžiai... Dykumos – ne vienintelės radavietės!

DINOZAURO IŠNYKO

NETIESA!

Kaip žinia, prieš 66 mln. metų pasaulį ištiko katastrofa – DIDŽIULIS asteroidas trenkėsi į Žemę dabartinės Meksikos teritorijoje, ore paskleisdamas milijonus tonų uolienų ir pelenų. Dulkės užstojo saulę.

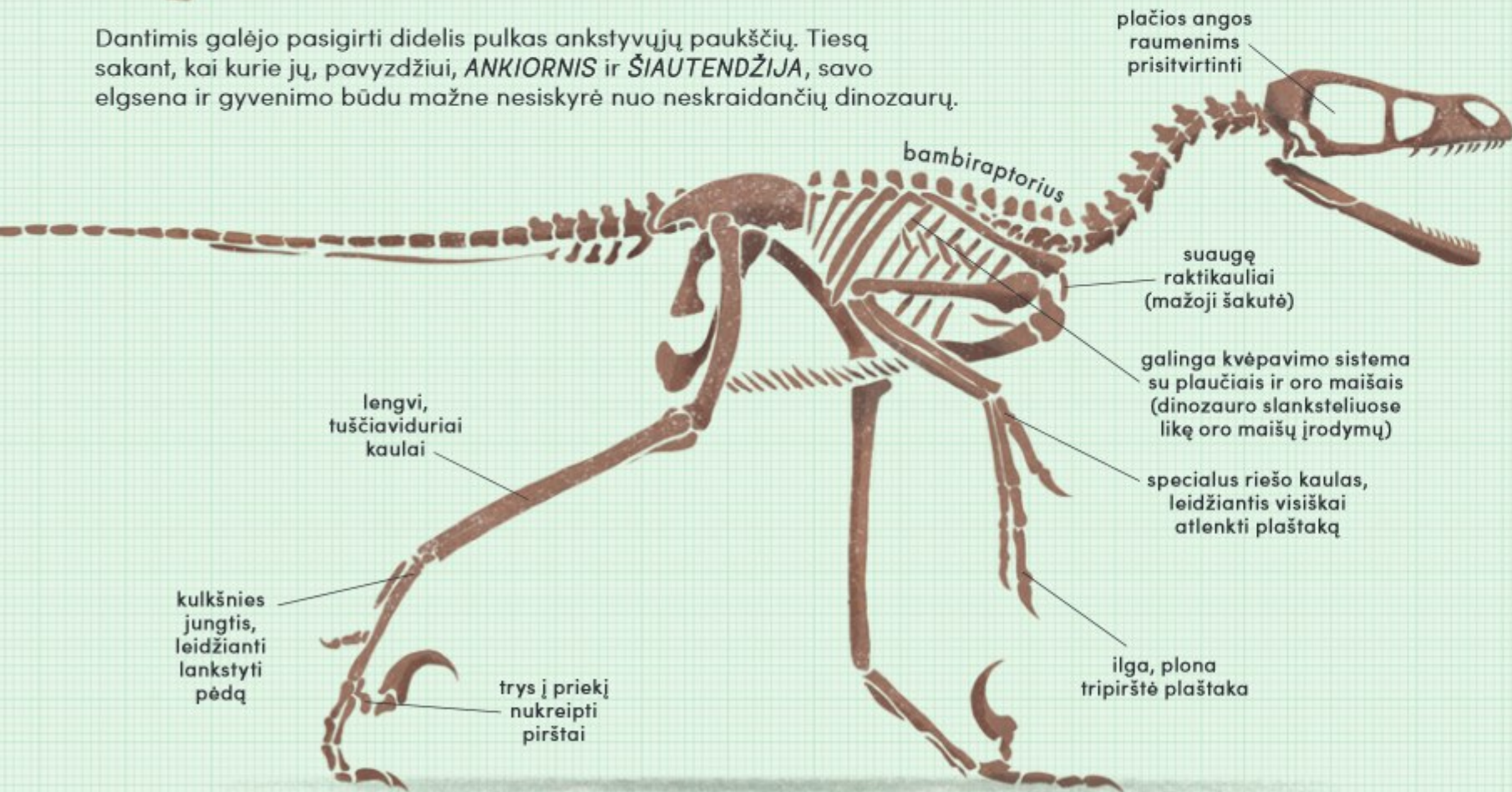
Pasaulis tapo siaubinga vieta gyventi, dauguma rūšių buvo pasmerktos masinei pražūčiai... Bet išnyko NE VISI dinozaurai.

O taip! Dinosaurai gyvi ligi šiol! Galbūt pamatysi vieną jų žvilgtelėjęs pro langą. Tarp kitko, šiuolaikiniai dinozaurai išsaugojo savo pirmykščių giminaičių bruožus. Įsivaizduok, tarkim, balandį, draugiškai burkuojantį kaimynystėje. Balandžiai, kaip ir visi paukščiai, yra dinozaurai.

BAMBIRAPTORIAUS ir kitų dvikojų plėšrūnų skeletas priminė šiuolaikinį paukštį: jų viršutinėse galūnėse buvo mažiau kaulų, o raktikauliai – suaugę į šakutę. Tačiau šis dinozauras turėjo kai ką, ko neturi nūdienos paukščiai. Tai dantys!

Dantimis galėjo pasigirti didelis pulkas ankstyvųjų paukščių. Tiesą sakant, kai kurie jų, pavyzdžiui, **ANKIORNIS** ir **ŠIAUTENDŽIJA**, savo elgsena ir gyvenimo būdu mažne nesiskyrė nuo neskraidančių dinozaurų.

Asteroido smūgis Žemėje sukėlė virtinę kataklizmų. Daugybė rūšių neišgyveno. Visgi paukščių protėviai buvo kur kas mažesni už daugelį kitų dinozaurų, o tai, tikėtina, leido jiems išvengti pavojingų miško gaisrų. Snapais jie pagriebdavę įvairaus lesalo, dėl smulkesnio sudėjimo galėdavę greičiau susilaukti palikuonių. Taigi kovoti už būvį jiems buvo lengviau nei didesniems giminaičiams.

Gausybė paukščių išsivystė dar mezozojaus eros pabaigoje, tačiau dauguma jų neišgyveno kreidos periodo. Apie juos žinome tik iš fosilijų.

Sėklomis mintantys **DŽEIHOLORNIAI** gana smarkiai skyrėsi nuo šiuolaikinių paukščių, nes tebeturėjo ilgus kaulėtas uodegas!

Balandžio dydžio **KONFUCIUSORNIAI** buvo tikri dabitos. Patinai demonstruodavo savo įmantrias uodegas ir šitaip viliodavo pateles. Jie turėjo labai lengvus kaulus, panašius į dabartinių paukščių.

Ankstyvieji paukščiai **ALKMONAIVIAI**, kaip manoma, galėjo stipriai plasnėti sparnais dėl ypatingo skeleto ir viršutinių galūnių raumenų. Vis dėlto kitiems skraidantiems dinozaurams, pavyzdžiui **ARCHEOPTERIKSUI**, plasnėti sekėsi kur kas prasčiau.

Ne visi mezozojaus eros paukščiai šiandien turi palikuonių. Taip nutiko ilgasnapiui **VĒDUOKLIAUODEGIUI**.

Didieji **SAPEORNIAI** turėjo dantis tik viršutiniame žandikaulyje ir rijo akmenukus, mat šie padėdavo susmulkinti lesalą.

Iš šių pirmapradžių būtybių pamažu išsivystė šiuolaikiniai paukščiai: nuo kolibrių iki gulbių, nuo erelių iki žvirblių. Kiekvienas jų – tarsi aidas tų senovės laikų. Dinosaurų yra visur aplink mus!